

Mestno gledališče ljubljansko – Mala scena Karen Ellison – *Harry in Sam se pogovarjata*

(premiera 16. oktobra 2003)

Da o tekstu *Harry in Sam se pogovarjata* nekako ne kaže izgubljeni besed, se kaže tudi v gledališkem listu, ki se rešuje z domiselno – čeprav z vsebino igre povsem nepovezano – formo. Najbrž gre za predstavo, ki ne pomeni kake tehtnejše in premišljene postavke v letošnjem repertoarju Mestnega gledališča ljubljanskega, ampak je nastala bolj na pobudo in po izboru (obeh?) njenih neposrednih ustvarjalcev. (Pri čemer zbode v oči tudi nekoliko nenavadno dejstvo, da je glavni igralec in režiser komaj dva tedna prej imel premiero na velikem odru.)

Temu primeren je tudi končni izdelek: kar je v njem sploh pozornosti vrednega, sta igralska dosežka Gregorja Čušina in Jaše Jamnika ter drugi režijski poskus (če kot prvega štejemo lansko avtorsko predstavo) Gregorja Čušina. Domet predstave pa je precej omejen: zdi se, da bi tekst bolj kot na oder (čeprav mali) repertoarnega mestnega gledališča sodil na oder kavarniškega tipa uprizarjanja – z radikalnimi črtami seveda. Tako pa ostaja končni vtis nekako na ravni študijskega projekta ali akademijske produkcije ...

Gre za niz dialogov med prijateljema iz nižjega socialnega sloja, ki svoje druženje na delu (na začetku delata v isti avtomehanični delavnici) in zasebno začinjata z "moževanjem", praviloma polagoma drsečim v absurd. Začne se ponavadi s predpostavko tipa "Recimo, da imaš sendvič ..." in na podlagi te se razvije debata o tem, ali bi drugi dal prvemu sendvič, če bi bila od tega odvisna eksistenca obeh. Dialog, ki sprva lebdi na ravni prisposodob in ugank, v resnici govori o bistvenih vprašanjih: o medčloveških odnosih (prijateljstvu, odnosu moški-ženska), veri, smrti itd.

Avtoričina poanta pri tem je, da moški očitno o nobenem problemu nikoli ne morejo spregovoriti naravnost, ampak vedno

po ovinkih, prek bolj ali manj duhovitih anekdot. Pod lahkotno in neobvezno površino vsakodnevnih in vsakdanjih duhovičenj se namreč skriva za oba usodnejša zgodba, ki le tu in tam s kako repliko pogleda na površino. To je zgodba o Harryjevem problematičnem zakonu z Marge, ki jo Sam od strani skrbno spremlja in jo prijatelju – kljub problematičnosti – očitno zavida: “Dovolj imam tega, da sem skoz sam.” Ironija je v tem, da med Marge in Harryjem očitno škriplje prav zaradi neuspešne komunikacije, saj mu ona očita, da ne zna vzpostaviti dialoga. Samov poseg v prijateljev zakon se konča z izdajstvom: enkratna avantura med Samom in Marge za nekaj časa seveda resno ogrozi tudi moško prijateljstvo: to je tudi edini trenutek v vsej igri, ko se o čem pogovarjata neposredno. In ko je že videti, da je ljubezenska prevara za prijateljstvo usodna, se v sklepnem dialogu stvari nekako zgladijo: Harry in Sam v maniri dobrih starih prisposodob zamero zgladita in njuno moževanje se bo očitno lahko nadaljevalo. V nedogled. Prijateljstvo med moškima je preizkušnjo prestalo (prizor, ko Harry in Sam očitno hrepenita drug po drugem, je dosti bolj pretresljiv kot prizor, v katerem Harry “žaluje” zaradi Marge), še več: tudi odnos med Harryjem in Marge je očitno prešel na novo raven.

Medtem ko se v originalu nekateri dialogi odigravajo v naravi (npr. med ribolovom), ga je Gregor Čušin kot režiser omejil na tri bistvene punde: avtomehanično delavnico, bar, kjer prijatelja ob večerih popivata, in Harryjev dom (scenografka je bila Martina Kikelj). Tako je dosegel, da je njuno besedovanje dosti bolj vpeto v njun vsakdan, s čimer se je izognil nevarnosti, da bi še bolj zašlo v vode komaj verjetnega “filozofiranja” (kolikor verjetno je sploh lahko razglabljanje dveh takih osebkov npr. o zgradbi atoma). Z Jašo Jamnikom sta zelo uigran par, ki zna nenehno lebdeti na meji med komičnim in tragičnim. Morda bi bila predstava bolj razgibana, če bi v likih skušala najti čimveč različnih značilnosti – tako pa sta si bila prijatelja kar preveč podobna. Ustvarila sta na trenutke sicer zabavno, na trenutke pa žal tudi nekoliko dolgovezno predstavo, ki kot da je sama sebi namen.

Mestno gledališče ljubljansko

Michael Hollinger – *Svetniki*

(premiera 2. oktobra 2003)

Tudi z drugo letošnjo premiero v Mestnem gledališču ljubljanskem nekako niso imeli prevelike sreče. Težko je reči, kaj je tisto, kar je pri predstavi *Svetniki* najbolj moteče – verjetno pa to, da je v vseh pogledih tako zelo povprečna, da zelo hitro in zelo rada preprosto zdrkne iz spomina. To pa je zagotovo zadnje, kar bi si njeni ustvarjalci želeli.

Ker ne more biti govora o tem, da bi ta predstava skušala biti tista postavka v repertoarju, ki naj bi predstavljala pomembnejše sodobne novitete pomemb-

nejših sodobnih avtorjev, saj gre za povsem nepomembnega (in do zdaj pri nas tudi zasluženega neznanega) dramatika, se torej po pravici postavlja vprašanje, zakaj so to povprečno igro uvrstili na repertoar. Predvidevam, da je bilo glavno verjetno dvojje: prepričanje o duhovitem smešenju Cerkve v njeni pogoltnosti, skorumpiranosti in neskrupuloznosti; in prepričanje o kakovostnem komedijskem gradivu, ki bo igralcem ponujalo lepo priložnost za izžvljanje te plati njihovega talenta. A uprizoritev je pokazala, da nobena od predpostavk ne drži povsem, zato je rezultat pač tak, kakršen je.

Da ne bo pomote: *Svetniki* Michaela Hollingerja niso katastrofalno slaba igra. Imajo čisto spodoben *plot*, tudi čisto spodobno začrtane in razvite like in nekaj čisto duhovitih komičnih momentov. Manjka pa jim tisto bistveno nekaj, kar bi jih dvignilo nad raven bolj ali manj spretno nabranega gradiva za nekaj učinkovitih gagov, nekaj smešnih situacij in nekaj bistrih bodic: manjka jim jasno osnovno stališče in, kar je s tem seveda logično povezano, končna poanta.

Hollinger je svojo igro postavil v mračni srednji vek, med obubožane menihe v propadajočem samostanu Priseaux. Njihova težava je v tem, da jim primanjkuje romarjev; romarjev pa primanjkuje zato, ker njihova relikvija, ostanke svete Fides, že trinajst let ni naredila nobenega čudeža. Da bi se rešili iz te zagate, skušajo privlačnost svojega samostana dvigniti z obiskom papeža; toda na njihovo grozo jim pater Feliks, ki so ga poslali ponj, sporoči, da je papež namesto k njim odšel v bližnji Bernay – kjer čudeže dela taista sveta Fides, katere ostanke naj bi tja prinesel enooki novic iz Priseauxa! Očitno je torej, da jim jo je nekdo grdo zagodel in kmalu sum pade na enookega potujočega komedijanta, ki se ravno takrat mudi v Priseauxu. Komedijantu pod težo dokazov ne preostane drugega, kot da prizna, kaj je storil: opatinji v Bernayju je, preoblečen v novica, kot relikvije podtaknil kosti nekega svinjskega pastirja, ki jih je izkopal na bližnjem pokopališču.

Naj so menihi še tako zgroženi nad njegovim početjem, pa v njem vseeno takoj zaslutijo idealno priložnost za rešitev iz lastne zagate; poleg tega pa jim komedijant mefistovsko namigne, da bi si lahko izdatno pomagali s trupli, ki ležijo v njihovem farnem pokopališču. Če bi se tudi sami lotili tega početja, bi se lahko posvetili svojemu prvotnemu poslanstvu: obleči revne, nahraniti lačne, pomagati tistim v stiski. Njihov dobri namen več kot uspešno posvečuje precej bogokletna sredstva. Prvo dejanje se tako konča z opatovim ukazom, naj razkosajo prvo truplo in ga po koščkih kot relikvije ponudijo drugim samostanom. Da pa si ne bi sami mazali rok, z izsiljevanjem prisilijo komedijanta, da se jim začasno pridruži in namesto njih opravlja to umazano delo.

V drugem dejanju so menihi sredi cvetočega posla; njihovo kupčevanje s kostmi umrlih faranov je preseglo vsa pričakovanja in samostan si je znatno opomogel. Toda kaj kmalu se morajo soočiti z novo težavo: zmanjkalo jim bo kosti, saj so s pokopališča pravkar potegnili zadnje truplo. In da bi bila zadrega še večja, dobijo obvestilo, da k njim na obisk končno zares prihaja papež. Na skrivaj ga je povabil opatov namestnik brat Martin z obljubo o

“neminljivem” truplu v *Priseauxu*, ki ne trohni. Iz zagate naj bi jih spet rešil komedijant oziroma po novem brat Norbert, ki mu naročijo, naj priskrbi še eno truplo. Namesto da bi si roke umazal z umorom, se Norbert znajde in kot neminljivo skuša prodati svojo ljubico, ki jo je ravno takrat naskrivaj prinesel v samostan, da bi mu olajšala breme celibata. Po nizu komedijskih situacij se igra konča s pravim čudežem: ostanki svete Fides po dolgem času delujejo – komedijantu se povrne vid tudi na drugem očesu.

Hollinger pelje komiko na dveh ravneh: kot značajsko (liki v nekaterih elementih skoraj mejijo na tipe) in kot situacijsko komiko (na ravni gagov). Na prvi ravni imamo menihe s poudarjenimi smešnimi lastnostmi: najbolj značilen je brat Martin, opatov namestnik, ki ima največ masla na glavi – on je tisti, ki se brez moralnih zadržkov poda v kupčevanje s kostmi, oziroma tisti, ki zna morebitne moralne zadržke odpraviti s pomočjo zvijač in demagogije; tipičen oblastnik torej, ki skuša skrb zase zapakirati v skrb za obče dobro. Pri risanju značajev je Hollinger dovolj dosleden. Manj iznajdljiv pa je na drugi ravni, pri proizvajanju smešnih zapletov, pa tudi pri pisanju dialoga je nekoliko preveč dolgovezen. Glavna pomanjkljivost pa je, da je njegova »mračna komedija«, kot so v Mestnem gledališču ljubljanskem to igro podnaslovili, brez dovolj izrazitega fokusa in zato brez jasne poante. Mu gre predvsem za smešenje slabosti Cerkve? Za to je vse preveč benigno. Bi rad prek zunanje zgodbe o menihih spregovoril o večnih mehanizmih človeških slabosti? Tudi za to je vse premalo oster. Zdi se, kot da si na vsak način prizadeva, da bi ostal volk sit in koza cela – nikogar noče osmešiti ali napasti bolj odločno. In zato ostajajo *Svetniki* na ravni neobveznega zabavljanja.

Taka pa je tudi njihova uprizoritev v Mestnem gledališču ljubljanskem. Režiser Jaka Ivanc se jih je skupaj z dramaturginjo Aljo Predan pravzaprav lotil preveč spoštljivo; moteče je bilo predvsem to, da je Hollingerjevo odvečno gostobesednost premalo sčrtal, kar je tudi na odru povzročalo občutek razvlečenosti. Edini opaznejši režijski poseg je bil v tem, da je predstavo začinil z elementi filmske burleske: kadar naj bi situacijska zmeda na odru dosegla vrhunec, so igralci ob klavirski spremljavi nemo, v pospešenem tempu in s pretirano gestikulacijo, odigrali določeno situacijo v slogu nemega filma. A ta domislek je premalo izkoristil: če je namreč že uvedel tako izrazit element, bi ga lahko uporabil tudi kot pomoč pri zgoščevanju komičnega gradiva. Na ta način – burleske – bi lahko dogajanje zelo pospešil, ga skrajšal in pridobil na tempu, ki nekajkrat močno pade.

Režiser je sicer poskrbel za izrazite in jasno znansirane like. Igralci so se večinoma zatekli k poudarjenemu karikiranju (a so bili na premieri še nekoliko premalo razigrani), zato so bila zelo moteča in opazna tista mesta, kjer za to ni podlage v tekstu, in bi jih bilo torej možno izpustiti. Najopaznejšo vlogo, čeprav iz že znanega igralskega gradiva, je spet ustvaril Boris Ostan kot pohlepni brat Martin; ob strani so mu stali zanesljivi Matjaž Turk kot bolj previdni in boječi opat; Aljoša Ternovšek kot neumni novic Olf, Lotos Šparovec

kot prostodušno robati novic Feliks in Gregor Čušin kot z vsemi žavbami namazani komedijant Jaka (oziroma brat Norbert), Mojca Funkl kot nesojena neminljiva, Maja Boh kot ostudno oblastna opatinja bernajskega samostana in dobrodošla gostja Jette Ostan Vejrup kot groteskna kmetica.

V Mestnem gledališču ljubljanskem niso prav natančno vedeli, kam želijo meriti s to predstavo, kar se odraža tudi v gledališkem listu. Ta sicer prinaša nekaj zanimivih informacij, vendar pa noben prispevek predstave ne skuša umestiti v današnji čas in prostor. Da ne bo pomote: predstava ni slaba. Je pa v vseh pogledih povprečna, žanrsko premalo prečiščena, ne dovolj smešna, da bi zelo zabavala, in ne dovolj kritična, da bi dala misliti. Večino krivde za to gre pripisati tekstu. Škoda, saj se zdi, da bi lahko bili potenciali vseh njenih ustvarjalcev dosti bolj izkoriščeni.